

# Redactioneel

Eén van de oudste discussies binnen genderstudies is die van de verhouding tussen theorie en praktijk. Al vanaf het begin, toen genderstudies nog vrouwenstudies heette, werd het gevaar bediscussieerd van de academisering van maatschappelijke problemen. Als academische discipline zouden vrouwenstudies zich loszingen van een (beroeps)praktijk waarin wordt gewerkt aan de maatschappelijke positieverbetering van vrouwen in al haar diversiteit. Door zich vooral te richten op de ontwikkeling van theoretische uitgangspunten van waaruit vervolgens specifieke verschijnselen onder de loop kunnen worden genomen, zou genderstudies onvoldoende aandacht hebben voor de meer alledaagse aspecten van de 'vrouwenstrijd'.

Inmiddels zijn we een aantal decennia verder en heeft genderstudies zich ontwikkeld tot een zelfstandige discipline, die overigens voortdurend onder druk staat. De institutionalisering van genderstudies wordt de laatste jaren in rap tempo ontmanteld. Daarbij speelt de oude theorie-praktijkdiscussie een rol, waar genderstudies als normatieve wetenschapsbeoefening een uitzonderlijke plaats inneemt in het wetenschappelijke bedrijf. Juist als normatieve wetenschap kan genderstudies echter een nieuw gezicht geven aan de theorie-praktijkverhouding. Dat bewijzen de artikelen in dit nummer.

Ze laten steeds de wisselwerking zien tussen de noodzaak van de (verdere) ontwikkeling van het genderperspectief om genderissues in verschillende maatschappelijke velden zichtbaar te

maken en om maatschappelijke veranderingen concreet na te streven. In de verschillende artikelen wordt steeds vanuit een genderperspectief geanalyseerd hoe in zeer uiteenlopende contexten (militair, wetenschapstheoretisch en beleidsmatig) verschillende belangen van betrokkenen met elkaar worden uitgevochten of onderhandeld. De artikelen leggen de – soms banale – belangen van betrokkenen bij de onderhandeling 'bloot' en tonen de vaak vérstrekkende consequenties van de uitkomst van de onderhandeling voor de loop van de geschiedenis. De consequenties verschillen hemelsbreed, maar in analyse is steeds een genderperspectief nodig om deze maatschappelijke ontwikkelingen te duiden.

In alle media aandacht rond het NIOD-rapport is het genderperspectief onderbelicht gebleven. Marc de Leeuw toont met zijn artikel aan hoe actueel en praktisch genderstudies is en voegt een belangrijke dimensie toe aan de beschrijving van de dramatische gebeurtenissen in Srebrenica. Zijn artikel gaat over de wijze waarop mannelijke eer bij het stichten van vrede na een oorlog behouden blijft door een vernederende quasi-onderhandeling tussen winnaars en verliezers, waarbij tevoren vaststaat welke partij als de minste tevoorschijn komt. In een beeldanalyse vergelijkt De Leeuw een schilderij van Velasquez uit 1635, dat de overgave van Breda aan Spaanse troepen verbeeldt, met een foto, die meer dan 350 jaar later is gemaakt tijdens de nadagen van de Nederlandse VN-vredesmacht in Srebrenica. De winnaar en de verliezer van een militaire actie

gebruiken bij de overdracht van het veroverde gebied in beide gevallen de schijn van een herenakkoord om de onmenselijkheid van de capitulatie toe te dekken. De Leeuw schetst de context van het schilderij aan de hand van historisch materiaal en van de foto aan de hand van een transcriptie van het gesprek dat de betrokken generaals hadden. Hij laat hiermee zien hoe het er in de 'onderhandeling' voor de verliezer nog vooral op aankomt niet alleen zijn eer maar ook zijn eigen hachje te redden. Andere belangen delen daarbij, soms letterlijk, het onderspit.

Heeft het artikel van De Leeuw betrekking op een belangenafweging onder oorlogsomstandigheden ver van huis, het artikel van Sarah Bracke en Maria Puig de la Bellacasa brengt ons veel dichterbij, namelijk bij een debat binnen genderstudies zelf. Het handelt over de context waarin de zogenaamde feministische standpunttheorie, als concept geïntroduceerd door filosofe Sandra Harding, binnen de feministische wetenschapstheorie een gevestigd begrip is geworden. Posities die nu met 'standpunttheorie' worden aangeduid, worden ingenomen om de veronderstelde eenvormigheid van (feministische) wetenschapsoefening ter discussie te stellen. Bracke en Puig de la Bellacasa beschouwen dit nog steeds belangwekkende debat over gender, dat aldoor weer door bijdragen vanuit een standpunttheorie wordt aangezwengeld, als een noodzakelijke basis voor feministische theorievorming. Ze willen de inzet van het standpunttheorie niet zien als de aanleiding tot het creëren van een tegenstelling tussen modernistische en postmodernistische wijzen van denken, maar als een bijdrage aan een dialectische ontwikkeling van genderstudies.

Het inspelen op de afweging van verschillende belangen voor betrokkenen kan strategisch zijn in het nastreven van het eigen belang. Dit blijkt uit het artikel van Anna van der Vleuten. Zij analyseert hoe de besluitvorming van EU-lidstaten rond de wetgeving betreffende gelijke rechten voor mannen en vrouwen tot stand is gekomen.

Van der Vleuten vraagt zich af hoe staten ertoe worden aangezet over te gaan tot implementatie van deze voor hen ingewikkelde en dure maatregelen. Zij voorziet daarbij de ontwikkeling van het invoeren van deze wetgeving in de landen Duitsland, Frankrijk, Groot-Brittannië en Nederland van een internationaal politiek historische context. Van der Vleuten geeft daarmee inzicht in de wijze waarop de Europese Unie in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw op nationaal niveau effectief was. Zij beperkt zich in haar beschouwing van de totstandkoming van wetten niet tot de rol van de vrouwenbeweging in de respectievelijke landen, maar laat tevens zien hoe andere ontwikkelingen binnen de EU doorslaggevend zijn geweest bij het daadwerkelijk invoeren van emancipatiebeleid op nationaal niveau. Haar artikel maakt daarmee inzichtelijk hoe het juist binnen een context van uiteenlopende internationale belangen van een EU-lidstaat, mogelijk wordt dat een nationale vrouwenlobby haar doelen bereikt.

Het artikel 'De paradox van de ambitie' toont hoe managers met zichzelf een 'onderhandeling' voeren over de tegenstrijdige verwachtingen ten aanzien van ambitie. Anneke Sools, Marloes van Engen en Cor Baerveldt onderzoeken aan de hand van een discoursanalyse van interviews met managers de werking van het 'glazen plafond' in bedrijven. Zij constateren dat zowel mannelijke als vrouwelijke respondenten een ambivalente houding hebben ten opzichte van ambitie. Aan deze ambivalente houding lijkt een paradox ten grondslag te liggen, die inzichtelijk maakt wanneer managers op competente wijze laten zien ambitieus te zijn en wanneer niet. Vooral vrouwen raken door deze paradox in een spagaat: enerzijds is het voor hen noodzakelijk hun ambitie te expliciteren, anderzijds is het nu juist die explicitering die voor hen vaak averechts werkt. Deze tegenstrijdige verwachtingen en de moeilijkheid om deze met elkaar te verzoenen, leiden volgens de auteurs tot het handhaven van het 'glazen plafond' en tot stagnerende carrières van vrouwen.